

ABD – AB KISKACINDA TÜRKİYE – ERMENİSTAN İLİŞKİLERİ

Dr. Şenol KANTARCI

ASAM

Ermeni Araştırmaları Enstitüsü

"Bu garip değişmeleri, birbirlerine dışlarından o derece zit olayları zincirleyen şeylerin, bu hayret verici nizamını sadece tesadüfi sebeplerle anlatmak kabil değildir. Birbirlerinden uzak olaylar rasgele yaklaştırılırlarsa, aralarında hiçbir bağlılık münasebeti yok gibi görünür; fakat eğer bunlar, birbirlerini takip edişlerindeki şekle göre tetkik edilirse, görülür ki, her biri kendinden öncekine bağlanmakta, ve vadeler birbirini takip ederek seri tamamlanmaktadır."

Albert Sorel'in Avrupa ve Fransız İhtilâli adlı kitabından naklen, Emre Kongar, Toplumsal Değişme, Ankara, 1972, s. 17.

Avrupa Birliği uyum paketleri ile Türkiye'den yerine getirmesi için bir takım reformlar istenmekte ve Birliğe girişin ön koşullarından birisini de komşular ile iyi ilişkilerin yürütülmesi oluşturmaktadır. Mevcut tablo içerisinde Türkiye, bir bakıma alelacele bir şekilde Ermenistan ile ilişkiye zorlanmaktadır. Söz konusu durum ise Türkiye'yi, Ermenistan'la aralarındaki sorunları çözmek için adım atmaya zorlarken ikili ilişkilerde Ermenistan'ı –sorunlar kendisinden kaynaklandığı halde– pazarlıkta daha güçlü bir zemine oturtmaktadır.

Bu inceleme, Türkiye – Ermenistan ilişkilerinin gelişmesi için Türkiye'ye baskı yapan uluslararası güçlerin aynı baskıyı 'Türkiye'nin diğer komşularıyla olan ilişkilerinin geliştirilmemesi yolunda kullanmasını' ve 'söz konusu uluslararası baskının Türkiye – Ermenistan ilişkilerindeki yerini' incelemektedir.

AB'ye giriş sürecindeki ön koşullardan birisi de, Birliğe girecek olan ülkenin kendi komşularıyla iyi geçiniyor olmasıdır. Böylece, Avrupa Parlamentosu tarafından rutin olarak hazırlanan Türkiye ile ilgili raporlarda mevcut kural hatırlatılarak, Türkiye'nin özellikle Ermenistan'la arasındaki sorunları uzlaşmacı bir tavırla, bir an önce halledip iyi ilişkiler kurması gereği ifade edilmektedir. Daha net bir ifadeyle AB, söz konusu tavır bir baskı aracı olarak açıkça deklare etmektedir. Amerika Birleşik Devletleri yönetimi de bu konu itibarıyla AB'nin görüşünden farklı bir tutum sergilememektedir.

Irak'tan sonra Kafkasya'da aktifleşmeyi politik olarak uygulama sahasına koyan ABD, Türkiye'ye yönelik baskıyı sürdürmektedir. Böylesi bir baskının oldukça erken bir dönemde düğmeye basılmasına Türk Dışişleri Bakanı oldukça iyi bir zemin hazırlamıştır. İki ülke arasındaki ilişkilerin gerginleştiği Süleymaniye olayından sonra, önemli bir zamanlama hatasıyla Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, Temmuz ayında ABD'ye gitmiştir. Böylesi bir ziyarette Amerikan yönetimi Gül'ün önüne, Irak'a Türk askerinin gönderilmesi, Annan Planı temelinde Kıbrıs görüşmelerinin yapılması,

KADEK (PKK)'e karşı Türkiye sınırları dışında operasyon yasağı, İran ve diğer Ortadoğu ülkelerine yapılacak operasyonlarda Türkiye'nin (komutası ABD'de olmak koşuluyla) asker tedarikinde bulunması gibi hususların yanı sıra Kafkasya'ya yönelik olarak Türkiye'nin Ermenistan ile ilişkilerini geliştirmesi gereği üzerinde durmuştur.

ABD'nin Ermenistan konusundaki tavrı, henüz Abdullah Gül'le görüşmeden önce netlik kazanmıştı. ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Paul Kelly, Türk – Ermeni uzlaşmasının Washington'un temel dış politika amaçlarından biri haline geldiğini Ermenilere söylemiş, aynı konu ABD'nin Erivan Büyükelçisi John Ordway tarafından Ermeni tarafına iletilmişti. Mevcut gelişmeleri takip eden dönemde Türk Dışişleri Bakanlığı Mayıs ayından itibaren ABD'de çalışma zemini oluşturmaya başlamış, 4 Haziran 2003'te Madrid'de NATO Dışişleri Bakanları İlkbahar Toplantısı'nda Gül–Oskanyan görüşmesinden sonra, kendisine ABD'deki Ermeni lobilerini muhatap seçerek, müzakere süreci başlatılmaya çalışılmıştı. Taşnak temelli lobi kuruluşu Amerika Ermeni Milli Komitesi (Armenian National Committee of America (ANCA)) Türk Dışişleri'nin söz konusu görüşme talebini reddederken Amerikan Ermeni Asemblisi (Armenian Assembly of America (AAA)) kabul etmiş ve gizli görüşmeler yapılmıştı.

Türk Dışişleri Bakanlığı, diplomasinin "*sorunlu ilişkilerde asla istekli görünmemek*" şeklindeki altın kuralını ihlal ederek, mevcut görüşme girişimleri ile müzakere sürecini hem AB, hem de ABD'ye kendisinin başlattığı imajını vermeye çalışmıştır.

Gerek AB gerekse ABD'nin Türkiye'ye yönelik baskısında, dikkat çeken en önemli husus, Türkiye'nin sadece Ermenistan'la ilişkilerini geliştirmesi koşulunun ileri sürülmesidir. Oysa Ermenistan'ın yanı sıra Türkiye'nin Irak, Suriye, İran gibi ülkelerle de komşuluğu bulunmaktadır.

Yukarıda isimleri verilen Irak, Suriye ve İran gibi ülkelerle Türkiye'nin ilişkileri, Ermenistan ile olan ilişkilerinden çok farklı bir konumdadır. Bu ülkelerle Türkiye'nin geliştireceği ilişkilerin, sınırlarındaki güvenlik konusundan ekonomik konulara, Ermenistan ile kıyaslanamayacak bir getirisi bulunmaktadır. Ancak, AB ve ABD, İran'ı, Irak'ı, Suriye'yi bir tarafa bırakarak ve/veya görmezden gelerek ısrarla Ermenistan ile iyi ilişkiler geliştirmesini, Türkiye'ye baskı yaparak Türkiye'den talep etmektedirler. Konuyla ilgili AB'nin ABD'den farkı, Ermenistan dışındaki ülkelerle Türkiye'nin ilişkileri konusunu sesli bir şekilde dile getirmemesidir. ABD, terörist ülkeler listesine koyduğu İran ve Suriye gibi ülkelerle Türkiye'nin ilişkilerini kontrol altında tutmaya çalışmaktadır. ABD'nin Irak'a yönelik son operasyonunda da benzer durum yaşanmış, Amerikan yönetimi Türk askerinin Irak'a girmesini istememiş hatta engellemiştir.

Birinci ABD – Irak Savaşı öncesinde Irak, Türkiye'nin dış ticaretinde 2 – 2,5 milyar Dolar civarındaki ticaret hacmi ile ilk 4 ülke arasında yer almıştı. Ancak, Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesi sonrasında yürürlüğe giren 6 Ağustos 1990 tarih ve 661 sayılı BMGK Kararı sonucunda Türkiye ile Irak arasındaki ticari ilişkiler durma noktasına gelmiştir.

Birinci ABD – Irak Savaşı sonrası Irak'a uygulanan yaptırımlardan en fazla etkilenen ülke Türkiye olmuştur.

AB ve ABD'nin baskısıyla oluşturulan Irak'a yönelik Türkiye'ye uygulattırılan ambargolar nedeniyle Türk ekonomisi ciddi şekilde yara almıştır. Örneğin yaptırımlar yüzünden sadece Kerkük–Yumurtalık Petrol Boru Hattı'nın işletilememesi neticesinde yıllık ortalama 350 milyar Dolar tutarındaki net gelirden Türkiye mahrum kalmıştır. Ayrıca Türkiye'de bulunan bazı bankalar Irak'tan alacaklarını tahsil edememiştir. Türkiye, taşımacılık, müteahhitlik hizmetleri

ve turizm gelirlerinden yoksun bırakılmıştır.

Türkiye'nin savaş sonrası uğradığı kayıplar savaş öncesinde kendisine söz verildiği halde karşılanmamıştır. Prof. Dr. Anıl Çeçen, savaş sonrasını şöyle anlatmıştır: "*Körfez Savaşı'nın görünürdeki nedeni olan Kuveyt'in kurtarılmasından sonra, bölgede zarara uğrayan ülkelerin bu zararları Kuveyt'in petrol gelirlerinden ödenirken, Türkiye bunun dışında kasıtlı olarak bırakılmıştır. Bir anlamda savaş ile Irak yıkılırken, Türkiye'nin de dolaylı yollardan zarara uğramasına neden olunmuştur. Batı ittifakı uğruna fedakarlık yapan Türkiye'nin gözlerinin yaşına savaş sonrası dönemde kimse bakmamıştır. Türkiye Batı'ya yaranmak isterken komşuları ile kötü olmuş ama karşılığında uğradığı zarara Batılı ülkeler ilgi göstermemiştir. Kuveyt gibi zengin bir ülke bile savaş tazminatları sırasında Türkiye'yi görmezden gelmiştir. Bu durum bile açıkça Irak'ın, Türkiye ile ne derece benzer koşullara sahip olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır.*"

Türk müteahhitlerinin Irak'ta sadece konut ve baraj inşasında uğradıkları zararın yıllık ortalama iki milyar Dolar olduğu dikkate alınır, konunun önemi daha iyi anlaşılacaktır. Birinci ABD–Irak Savaşı dönemi ve savaş ortamında Türkiye'de turizme yönelik bir çok rezervasyon talebinin iptal edilmiş olması ve bunun sonraki yıllara da aksetmesi, turizm gelirlerinde önemli kayıplar doğurmuştur. Türkiye'nin ambargo nedeniyle uğradığı kayıpların 40–50 milyar Doları aştığı ve diğer maliyetler hesaba katıldığında söz konusu rakamın 80 milyar Doları aştığı tahmin edilmektedir.

Benzer rakamları Suriye örneği ile pekiştirmek mümkündür. Türkiye'nin Suriye ile sadece ihracat potansiyelinin 1–1,5 milyar Dolar olduğu, ilişkilerin geliştirilmesi halinde bu rakamın 5 milyar Dolara çıkacağı tahmin edilmektedir.

İran, gerek güvenlik gerekse ikili ticari ilişkilerde Türkiye açısından en önemli komşu ülkelerden biridir. Doğal gaz antlaşmasından önce 1 milyar Dolar civarında yıllık ticaret hacminin bulunduğu, antlaşmadan sonra bunun 2,5 milyar Dolar civarında seyrettiği ve ilişkilerin geliştirilmesi halinde ilk 5 yıl içinde 5 milyar Doları, daha sonraki yıllar içinde 10 milyar Doları rahatlıkla bulacağı tahmin edilen önemli bir ülkedir.

Sadece adı geçen üç ülkeyle ilişkiler geliştirildiği takdirde ilk 5 yıllık süreç içerisinde yıllık 15, ilerleyen dönemde ise yıllık 25–30 milyar dolarlık bir ticaret hacmi gerçekleştirilmiş olacaktır. Bahsedilen rakamlara Gürcistan, Rusya Federasyonu, Romanya, Bulgaristan ve Ukrayna gibi devletler dahil edilmemiştir.

1991 Sonrası Türkiye – Ermenistan İlişkilerinden Kısa Notlar

Türkiye, Ermenistan'ın yıllardan beri dünya kamuoyunda Türkiye aleyhine yürüttüğü karalama kampanyalarına ve bu karalama kampanyalarına karşı Türk kamuoyunun duyduğu rahatsızlığa rağmen, 1991 yılında Ermenistan'ın bağımsızlığını tanıyan ilk ülkelerden birisi olmuş, Ermenistan ile ekonomik ve siyasi ilişkilerin geliştirilmesi düşüncesiyle hareket etmiş, hatta Karadeniz'e kıyısı olmamasına rağmen 1993 yılında Ermenistan Türkiye tarafından (dış güdümlü olarak) Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü'ne kurucu üye olarak davet edilmiştir. Bu dönemde enerji sıkıntısı çeken Ermenistan'a kendi elektrik ağından elektrik sağlayan Türkiye, Ermenistan Cumhuriyeti'nin sergilediği olumsuz tavırlara rağmen sınır ticaretine izin vermiştir. Bunun karşılığında Türkiye Ermenistan'dan (sözde) soykırım iddialarından vazgeçmesini, Azerbaycan topraklarından çekilmesini, Gürcistan Cumhuriyeti ve Azerbaycan Cumhuriyeti'yle olduğu gibi doğal olarak sınır antlaşmasını yenilemesini gündeme getirmiş, ancak Ermenistan olumsuz tavır sergilemiştir.

Ermenistan, söz konusu taleplerinden vazgeçmek yerine Türkiye'ye karşı olumsuz tavrını iyice yoğunlaştırmış ve Türk-Ermeni ilişkilerini gergin bir noktaya sürüklemiştir.

Doğusunda Azerbaycan, batısında Türkiye, güneyinde Gürcistan ile önemli sorunlar yaşayan Ermenistan, kendi içerisinde de ciddi ekonomik, siyasi ve sosyal sorunlarla karşı karşıya kalmıştır.

Sadece ekonomik ilişkiler açısından bakıldığında, Ermenistan ile Türkiye arasında ikili ticari ilişkilerde Türkiye'nin önemli bir çıkarının olmayacağı görülecektir.

Türkiye'nin yıllardır doğrudan olmasa bile dolaylı olarak Gürcistan ve İran üzerinden Ermenistan'la ticari faaliyetleri devam etmektedir. İki ülke arasında 40-45 milyon Dolarlık bir ticaret hacminin olduğu gayri resmi söylentiler arasındadır. Ermenistan'ın her yıl Türkiye'den dolaylı olarak 40 milyon Dolarlık ithalat, 1-1,5 milyon Dolarlık ihracat yaptığı belirtilmektedir. Bazılarına göre ise söz konusu rakam 90 milyon Dolar'dır.

Türk - Ermeni İş Geliştirme Konseyi ve bazı çıkar gruplarınınca Ermenistan ile iyi ilişkiler kurulması halinde iki ülke arasındaki ticaret hacminin 350-400 milyon Doları bulacağı ifade edilmektedir. Mevcut rakamlar, Ermenistan'ın ekonomik potansiyeli göz önüne alınca imkansız olarak değerlendirilmektedir.

Nüfusu Ermenistan nüfusunun neredeyse iki katı, kişi başına düşen milli geliri Ermenistan'la hemen hemen eşit düzeyde ve tüketim alışkanlıkları benzer olan Gürcistan'la Türkiye'nin gerçekleştirmiş olduğu ticari ilişkilerde ticaret hacmi 2000 yılında en yüksek seviyeye, 286 milyon Dolara ulaşmıştır. Söz konusu rakam Azerbaycan ile olan ticaretin bir kısmını oluştururken Ermenistan'la da dolaylı ticareti içermektedir. Ayrıca, bu rakamın yaklaşık yarısını ihracat, yarısını ise ithalat oluşturmaktadır. Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda en iyi ihtimalle olası bir Ermenistan - Türkiye ticaretinde rakam 100-150 milyon Doları geçmeyecektir.

Ermenistan Ekonomisinin Umumî Vaziyeti

Şubat 1992'de Ermenistan'da ilk yabancı büyükelçiliği açan Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçisi Harry Gilmore, 1992 Ermenistan'ını şöyle anlatmıştır: *"Erivan'da diplomatlarımızı da Erivan yerlileri gibi sıkça elektriksiz, ısınmasız ve susuz yaşar buldum. Günde bir ya da iki saat civarında elektrik vardı, hâlâ da öyledir. İlk kış boyunca diplomatlarımız sıklıkla telgraflarını gaz lambası ışığında yazdılar. Bir diplomatımız diz üstü bilgisayarının odun sobası üzerinde ısıtmadan çalışmadığını fark etti."*

"Şimdi evlerimizde ve elçilikte jeneratörler ve gazlı ısıtıcılar olduğu için şanslıyız. Bir çok Ermeni bu kadar şanslı değil. Nükleer fizikçiler mum ışığıyla çalışıyorlar. Bir zamanlar mikroşlemci üreten bir fabrika şimdi gaz sobası yapıyor."

"Günlük gazetelerden birisi olan 'Ermenistan'ın Sesi' dondurma ambalajının üzerine basılıyor. Ben gitmeden önceki kış, okullardaki dersliklerde sıcaklık sıkça donma düzeyinin altındaydı. Bazı derslikler zıplayarak sıcak kalma seviyesinden biraz daha iyi durumdaydılar."

2003 yılının Ermenistan'ı, Amerikan Büyükelçisi Harry Gilmore'ın anlattığından farklı bir resim çizmemektedir.2003

yılıının Ermenistan'ında % 50'si açlık sınırında ciddi sıkıntılar çeken halk, geçimini diğer ülkelerde yaşayan akrabaları ile çeşitli diaspora örgütleri ve uluslararası hükümet-dışı örgütlerin (NGO) gönderdiği yardımlarla sürdürmektedir.

1988 depreminin ekonomiye vurduğu darbe, henüz bağımsızlık sürecinde başlayan işçi grevleri, Azerbaycan topraklarını işgalle birlikte başlayan Ermenistan – Azerbaycan savaşı, bu konuya Türkiye'nin gösterdiği hassasiyetin yanı sıra Ermeniler tarafından Türkiye'ye yönelik düşmanca karalama kampanyaları, Gürcistan'la yaşadığı sorunlar, İran dışında çevresinde dost bulamayan bir Ermenistan yaratmış ve bunun en büyük yansımasını da ekonomisinde görmüştür. Ayrıca, Karabağ, Abhazya, Osetya ve Çeçenistan'daki çatışmalar ve/veya çatışma olasılıkları yabancı yatırımcının Ermenistan'a olan güvenini sarsmakta ve dış yatırımların Ermenistan'a girmesini engellemektedir.

Dağlık bir coğrafyada ulaşım yollarının yetersizliği, enerji kaynaklarından yoksun oluşu, kalifiye elemanlarını göç yoluyla sürekli kaybetmesi Ermenistan ekonomisini etkileyen diğer faktörlerdir. Ermenistan resmi rakamlarına göre, 1990–2001 yılları arasında 900 bin Ermeni ekonomik nedenlerden dolayı Ermenistan'ı terk etmiştir. Söz konusu rakam gayri resmi açıklamalarda 3 milyon civarındadır. 2001 yılı Ekim ayında yapılan nüfus sayımında ülke nüfusunu 3 milyon gösteren Ermenistan'da bu rakamın oldukça abartılı olduğu, bugün için Ermenistan'da 1–1,5 en fazla 2 milyon Ermeni vatandaşının yaşadığı gayri resmi bilgiler arasındadır. Ekonomideki kötü tablonun nedenlerinden birisini de rüşvetin neredeyse resmiyet kazandığı bir ortamla açıklamak mümkündür. Özelleştirme ihalelerinde yapılan yolsuzluklar ve usulsüzlükler serbest ekonomik ilişkilerin gelişmesine ciddi şekilde engel olan bir diğer faktördür.

Ermenistan'ın ekonomi tablosunda bir de detay renkleri vardır. Bir süre önce 101 milyon Dolar borcuna karşılık Razdan Termik Santrali ve üç bilimsel araştırma enstitüsünü Rusya'ya devretmesi, ülkenin tek uluslararası havaalanı olan 'Zvartnots Havaalanı'nı Arjantin'e, Erivan Konyak Fabrikası'nı Fransa'ya, 'Armentel' telekomünikasyon tesislerini Yunanistan'a, Erivan'daki en önemli otelleri ABD'ye, altın üretim tesislerini Romanya'ya satması, umumi ekonomik yapı hakkında ciddi ipuçları vermektedir. Yıllardır tamamlanamayan 17 km.lik Stepanakert–Martakert Otoyolu ekonomik çöküntünün resmini gösteren bir başka örnektir.

ABD ve AB'nin Farklı Uygulamaları

Türkiye – Ermenistan ilişkilerinde önem arz eden bir diğer devlet Azerbaycan'dır. Azerbaycan – Ermenistan ilişkileri itibariyle de baskı gören taraf Azerbaycan olmuştur. 1991'de Kuveyt'i işgal ettiği gerekçesiyle Irak'a müdahale eden ABD, Azerbaycan topraklarını işgal eden Ermenistan'a göz yummuştur.

ABD, kendisini her zaman Rusya'ya daha yakın gören Ermenistan'a, kendisini her zaman Batıya, ABD'ye daha yakın gören Azerbaycan'a oranla daha fazla yardım sağlamıştır / sağlamaktadır.

Amerikan yönetimi 1992'de 'Özgürlüklere Yardım Yasası'nı Azerbaycan'a yönelik ekonomik yardımı kısıtlayan 907. madde ile birlikte onaylayarak yürürlüğe sokmuş ve Azerbaycan'a ekonomik yardımını durdurmuştur. İnsani yardım fonundan ise Ermenistan'a on veriyse Azerbaycan'a bir vermiştir. Örneğin, 1995 yılına kadar Ermenistan'ın ABD'den aldığı insani yardım yaklaşık 455 milyon Dolar iken, Azerbaycan'ın aldığı yardım 65 milyon Dolardır. 2002 yılına kadar ise, ABD'nin Ermenistan'a yaptığı yardımların toplamı 1,2 milyar Doları bulurken bu rakam Azerbaycan için 165 milyon Dolar olmuştur.

Bugün Kafkasya'da istikrar sağlama amaçlı olarak gerçekleştirilmeye çalışılan Ermenistan-Türkiye ilişkilerinin normalleştirilmesi sürecinde ABD ve AB tarafından sadece Türkiye'ye yönelik baskı uygulanmakta, Ermenistan'dan ilişkileri geliştirici herhangi bir adım atması istenmemektedir. Bir diğer önemli husus ise, ABD'nin terörist ülke kabul ettiği İran'ın adeta en yakın ticari ve siyasi müttefikinin Ermenistan olmasıdır. Mevcut siyasi iktidarı meclisi basarak ele geçirmiş olan şimdiki Ermenistan Hükümeti, ABD tarafından terör karşıtı bir ülke olduğu için tebrik edilen ülkeler arasında yer almıştır.

Karşımızda bağımsızlık bildirgesine (sözde) soykırım iddiasını koyan ve buna sadık kalınacağı ifadesini yerleştiren, Anayasasının 13. maddesinin ikinci fıkrasında Ermenistan Devleti'nin 'arma'sı tarif edilirken, Ağrı Dağı'na yer veren, gerek Ermenistan'da gerekse dünya kamuoyunda Türkiye'ye sürekli sorun çıkartan bir Ermenistan tablosu bulunmaktadır.

1998'den beri Cumhurbaşkanlığı yapan Robert Koçaryan, iktidara geldiği andan itibaren (sözde) soykırımın dünya üzerinde tanınmasını Ermenistan'ın dış politika hedeflerinden birisi olarak açıklamıştır. Söz konusu devlet politikasını Dışişleri Bakanı Vartan Oskanyan da dile getirmekte ve (sözde) soykırımın tanınması konusunun Ermenistan dış politikasının en önemli parçalarından birisi olduğunu savunmaktadır. Ermenistan Dışişleri Bakanı Vartan Oskanyan, Ermenistan'ın bu politikasını, 4 Haziran 2003'te NATO Dışişleri Bakanları ilkbahar toplantısından sonra kendisiyle yapılan mülakatta tekrar etmiştir. Ermeni lobisinin ABD ve Avrupa parlamentolarına sürekli olarak taşıdıkları Ermeni tasarıları ise artık rutin Ermeni hamleleri olarak görülmektedir.

Sonuç

AB ve ABD'nin, Ermenistan ile Türkiye arasında geliştirilmesi düşünülen ikili ilişkilerde balans ayarını iyi yapması gerekir. Sürekli olarak Ermeni yönetimine 'biz sizin ilişkilerinizi geliştireceğiz' şeklinde vaatlerde bulunarak Ermenistan'ı suskun, ekonomik bakımdan abluka altına aldıkları Türkiye'yi ise her dediğimizi yaptırırız düşüncesiyle mağdur bırakmamaları gerekir.

Ermenistan ve Ermeni lobisi, Ermeni sorununu AB ve ABD'yi yanına alarak Türkiye-AB, Türkiye-ABD meselesi şekline taşımıştır.

Ermeni yönetiminin de konu üzerinde ince eleyip sık dokuyarak Türkiye ile (eğer istiyorlarsa) ilişkilerinde radikal kararlar alması gerekir. Çünkü, söz konusu ilişkilerden Türkiye'dense en çok Ermenistan yararlanacaktır. Ermenistan'ın, kendisinin nefes borusu, denizlere ve Batıya açılan kapısı olan Türkiye'yi iyi hesaplaması gerekir.

Ankara'nın Ermenistan'la ilişkiler konusunda durum değerlendirmesini çok ince hesaplaması ve argümanlarını çok iyi belirlemesi gerekir. İki ülke arasında geliştirilmesi düşünülen ilişkilerde kazanan taraf hiç şüphesiz Ermenistan olacaktır. Gerek ekonomik açıdan, gerekse siyasi açıdan bir çıkmazın içerisinde olduğu ifade edilen Ermenistan, Türkiye ile yakınlaşmasından ciddi kazançlar elde edecektir.

Ermenistan'la anlaşılıp sınırlar açıldığında en büyük zararı Ankara görecek. Örneğin, Türkiye'yi AB olarak algılayan Ermenistan'dan on binlerce işsiz Türkiye'nin çeşitli sanayi bölgelerine hücum edecektir.

Ankara, eğer ilişkiler kurulacaksa, ikinci, üçüncü uluslararası güçlerin aradan çekilmesini istemelidir. Bir diğer önemli husus ise, Ermeni çok sesli lobi korosu ile değil, doğrudan Ermenistan yönetimi ile muhatap olunmasıdır. Masaya sadece taraflar oturmalı ve sorunları taraflar tartışmalıdır. Tarihçilere bırakılması gereken konuların tarihçilere bırakılması, sınır antlaşmalarının yapılması, aleyhte propaganda hareketlerine son verilmesi, haksız işgallerin kaldırılması konularında uzlaşmaya gidilmelidir.

Böylesi bir ilişkiden Ankara'nın en önemli kazancı ne olacaktır?

Ankara'nın Erivan'la geliştireceği ilişkilerdeki en önemli kazancı, ABD'nin kendisinden istediği bir hususu yerine getirmenin kıvancı olacak ve Türk–Amerikan stratejik müttefikliğini korumanın önemi dile getirilerek Türkiye'deki Ermeni lobisinin mensuplarını ve Amerikan sempatanlarını memnun etmekten ileriye gitmeyecektir. Diğer taraftan söz konusu gelişme eğer Amerikanvari gerçekleştirilirse (yani siz önce sınırları açın diğer hususları Ermenistan'la sonra halledersiniz şeklinde) Türkiye – Azerbaycan ilişkilerini etkileyecektir.

www.stradigma.com

aylık strateji ve analiz e-dergisi

STRADİGMA.com bir FORSNET e-yayıdır